

ОСОБЛИВОСТІ МАТЕРІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО ЖИТТЯ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ СТАНІСЛАВА В РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1939–1941 рр.)

У статті здійснено аналіз умов матеріально-побутового життя польського населення Станіслава в 1939–1941 рр. Прослідковується вплив політики націоналізації на зміни економічного та соціального характеру. Загалом запровадження радянської системи господарювання та ліквідація приватного сектору спричинили значне погіршення матеріального становища населення в порівнянні з міжвоєнним періодом.

Ключові слова: поляки, Станіслав, радянська націоналізація, матеріально-побутове життя.

Однією з характерних ознак розвитку вітчизняної історичної науки на сучасному етапі є активізація дослідження проблематики повсякдення, зокрема, окупаційного. Особливу цікавість у цьому плані становить територія Західної України, оскільки тут протягом 1939–1941 рр. відбувалися динамічні зміни повсякденного життя населення в умовах панування польського, радянського та німецького режимів.

Актуалізована нами проблема вперше привернула увагу польських істориків. Зокрема, варто відзначити вагомий вклад в її розробку Г.Мазура [20], об'єктом дослідження якого стала територія Покутського регіону в умовах як радянської, так і гітлерівської окупації. Частково згадана проблематика знайшла своє відображення також у працях В.Бонусяка [18], А.Гловацького [19] і С.Вірського [21]. Що ж стосується української історіографії, то повсякденність як окремий розділ історичної науки сьогодні розробляється менш активно. Хоча стосовно окупаційного періоду у вітчизняних істориків уже є певний доробок, зокрема, праці В.Шайкан [17], проте вони не стосуються західноукраїнських земель. Цим і зумовлена актуальність досліджуваної нами проблеми.

Мета дослідження полягає в об'єктивному та всебічному аналізі умов матеріально-побутового життя польського населення міста Станіслав (сучасного Івано-Франківська) у період радянської націоналізації 1939–1941 рр.

Вступ радянських військ на територію Західної України 17 вересня 1939 р. ознаменував собою початок якісно нового періоду в житті населення цього регіону. Радянські органи влади одразу розпочали перебудову господарського життя краю відповідно до існуючої в СРСР моделі. Уже в перші дні після приходу Червоної Армії далися взнаки дві тенденції в роботі окупаційних властей в економічній сфері. По-перше, розпочалася націоналізація промислових підприємств; по-друге, мало місце відкриття нових заводів і фабрик. Владні структури формували так звані фабрично-заводські комітети для управління заводами. Уже 1 жовтня 1939 р. Політбюро ЦК ВКП(б) прийняло постанову, у пунктах 22 і 23 якої економічні питання планувалося вирішити таким чином: по-перше, націоналізувати підприємства, власники яких утекли або вчинили саботаж; по-друге, зобов'язати ЦК КП(б)У подати протягом десяти днів у ЦК ВКП(б) пропозиції щодо націоналізації великої промисловості та список закладів, які їй підлягають.

Аналогічну постанову під назвою “Декларація про націоналізацію банків та великої промисловості Західної України” було прийнято Народними Зборами у Львові. У ній, зокрема, зазначалося: “...Народні Збори проголосили націоналізацію банків і великої промисловості на Західній Україні. Віднині всі цінності банків, всі великі фабрики і заводи, усі копальні і залізниці оголошено всенародною, тобто державною власністю” [6, с.2]. Виконуючи умови згаданої постанови, Тимчасове управління Станіслава також приступило до проведення політики націоналізації. Останнім була прийнята ухвала, у якій акцентувалася увага на тому, що: “На виконання постанов Українських Народних Зборів тимчасовими управліннями проведена велика робота по націоналізації промислових підприємств та організації на них виробництва” [2, арк.9].

З утвердженням радянської влади в Західній Україні розпочали роботу ті підприємства, які припинили виробництво у зв'язку з низькою рентабельністю або економічною кризою першої половини тридцятих років. У постанові Станіславського обласного комітету, зокрема, говорилося про те, що: “Були пущені в експлуатацію всі фабрики, заводи, які припинили виробництво під час війни, і ті, які десятки років стояли на консервації” [2, арк.9]. Їх продукція, в основному, орієнтувалася на всесоюзний ринок, і лише невелика частка була покликана задовольняти потреби місцевого населення. У радянській історіографії було поширене твердження, що в 1940 р. на території Західної України планувалося розпочати роботу 170 підприємств [8, с.172]. Нова влада, у першу чергу, прагнула встановити контроль над важкою промисловістю. У зв'язку з наявністю в гірських районах Прикарпаття родовищ нафти, розпочав роботу нафтопереробний завод у Станіславі. До листопада 1939 р. нафтова промисловість була повністю націоналізована й створено трест “Укрнафтокомбінат”, якому вона підпорядковувалася. Керівництво нафтовою галуззю здійснювали фахівці із центру [20, с.50]. Наступним етапом було прокладання газопроводу Калуш–Станіслав. Активізували діяльність підприємства важкої та будівельної промисловості. Зокрема, було створено 7 цегельних заводів. Унаслідок об'єднання ремісничих майстерень постав завод сільськогосподарських машин.

Для задоволення потреб місцевого населення розпочали роботу підприємства легкої й харчової промисловості. Особлива увага приділялася виготовленню предметів повсякденного вжитку. Мова про це йшла в постанові Станіславського обкому від 25 квітня 1940 р.: “...треба керівникам місцевої промисловості, все ж таки, виконати рішення XVIII партійного з'їзду в справі організації роботи місцевої промисловості, в справі розширення випуску продукції широкого вжитку” [3, арк.86]. У Станіславі також функціонували два млини, дріжджовий завод, кондитерська фабрика. На початку 1940 р. розпочалося будівництво взуттєвої фабрики. У липні цього ж року на сторінках газети “Червоний прапор” читаємо: “...багато предметів ширвжитку, які раніше привозилися з других міст, зараз виробляються вже нашими промартілями. Вони виготовляють вапно, столярські вироби, клей, пасту для взуття, чорнило й інші...” [14, с.1]. У жовтні 1940 р. запрацювала нова текстильна фабрика. Загалом, станом на 1 січня 1941 р., у Станіславі функціонувало близько 50 промислових підприємств.

Уже в перші дні після вторгнення Червоної Армії на західноукраїнські землі стала змінюватися ситуація в галузі торгівлі. Постановою Політбюро ЦК ВКП(б) від 1 жовтня 1939 р. цивільні владні структури зобов'язувалися забезпечити відкриття магазинів, ринків, пекарень та інших закладів з метою задоволення потреб населення; формувати мережі державних магазинів; ліквідувати приватну торгівлю; установити максимальні ціни на продовольчі товари.

Характерною рисою повсякденного життя Станіслава стала манія покупок, яка охопила прибулих на територію Західної України радянських цивільних і військових, а також членів їх сімей. Це можна пояснити пропозицією в місцевих магазинах різноманітних товарів, яких уже давно не було в СРСР. Більше того, мало місце вивезення до СРСР цілих складів з продукцією повсякденного вжитку. Це викликало появу дефіциту продукції [20, с.57].

У рамках політики радянзації проводилася націоналізація приватних магазинів, кав'ярень, кондитерських і ресторанів тощо. Керівництво ними перейшло до рук прибулих з Радянського Союзу чиновників. Уже в перші дні після вторгнення Червоної Армії створено ряд державних магазинів. Доказом такого стану речей є повідомлення на сторінках газети “Червоний прапор” від 16 листопада 1939 р.: “Відділ торгівлі тимчасового управління відкрив у Станіславі 10 державних магазинів, серед них – 4 хлібних з великим асортиментом борошняних виробів. Ціни знизались, черг нема. Радянські товари дуже охоче розкупує населення Станіслава й навколишніх сіл. Загалом у місті працювало 45 промтоварних і 113 продуктових магазинів, 14 їдалень” [7, с.2].

Але насправді реальна ситуація мала зовсім інший вигляд. Часто перед магазинами формувалися довгі черги покупців. Підтвердження цьому знаходимо в радянській документації. Зокрема, у шифротелеграмі НКВС у Станіславі наркомун внутрішніх справ СРСР Л.Берії від 31 січня 1940 р. читаємо: “Станіславська область знаходиться в напруженій обстановці, невдоволення населення з кожним днем наростає... Кооперативна мережа розгорнута недостатньо, в магазинах величезні черги, бійки, спекулянти лізуть без черги, міліція порядку навести не може, а з нею вступають в бійку, беруть продукти за твердими цінами, продають спекулянтам” [15, с.284].

У кінці 1939 р. розпочалася тотальна ліквідація приватної торгівлі. У роботах радянських істориків можна знайти інформацію про саботаж і небажання власників магазинів віддавати товари: “Громадянка Фрейлін Юлія Озіясівна в грудні 1939 р. закрила свою крамницю готового одягу і товар забрала додому з метою продажу по спекулятивних цінах. 25 липня її справу розглянув суд. Так звана спекулянтка була засуджена до 3 років позбавлення волі...” [1, с.2]. Згодом радянський уряд видав розпорядження, яким заборонялося без дозволу та повідомлення фіскальних органів займатися торгівлею. Усі, хто здійснював скупку та перепродаж сільськогосподарських продуктів і предметів ширвжитку, розглядався як спекулянт, ворог робітничого класу та карався в кримінальному порядку позбавленням волі до 10 років і конфіскацією майна [9, с.2]. Часто з метою ліквідації приватної власності застосовувався метод накладання високих податків на приватні майстерні та іншого роду установи тощо. Однак навіть такі заходи одразу не принесли бажаних результатів. Лише із середини січня 1940 р. державна та кооперативна торгівля почала витісняти приватну.

Наступним кроком радянської влади в реформуванні торгівлі стало встановлення максимальних цін на продовольчі товари. Проте такі дії спочатку не були ефективними. Зокрема, у вже згаданій шифрограмі НКВС у Станіславі наркомун внутрішніх справ СРСР Л.Берії йшлося: “...На ринку товарів і продуктів дуже мало, а на те, що є, ціни наростають: молоко 3 рублі літр, масло вершкове 70–80 рублів кілограм, яйця 10–15 рублів десяток, картопля 2 рублі кілограм, кури 60–70 рублів штука, гуси 120–150 рублів штука і т. д.” [15, с.284]. Тільки до кінця 1940 р. цінова ситуація менш-більш стабілізувалася [4, арк.45].

З метою полегшення здійснення операцій купівлі-продажу було зрівняно курс карбованця й злотога. 20 грудня 1939 р. Державний банк СРСР видав постанову, згідно з якою: “Всі розрахунки державних і кооперативних підприємств і установ переводяться з 21 грудня 1939 р. на радянську валюту. Всі державні і кооперативні підприємства і установи з 21 грудня 1939 р. зобов’язані проводити продаж і купівлю товарів, а також надання послуг (перевезення залізничним і міським транспортом, продаж квитків в театри і кінотеатри, стягування квартирної плати і платні за користування телефоном, газом, електрикою і т. п.) лише за радянські гроші” [11, с.1]. 24 грудня 1939 р. відмінено польський злотий без права до повного обміну. Максимальна сума, яку можна було виміняти, не мала перевищувати 250 злотих [20, с.47].

Важливою складовою економічної політики радянської влади в Станіславі була інтеграція Західної України у всесоюзний економічний простір. Далекі не останню роль у цьому напрямі повинен був відіграти транспорт. Однак комунікації вже в перші дні війни були пошкоджені. “В Пасічній ворожа авіація скинула бомби на залізнодорожний міст через Бистрицю Солотвинську... Зруйнована насосна станція на колії... Скинули бомби на залізнодорожний міст через Бистрицю Надвірнянську. Міст дуже пошкоджено... З 14 до 15 години бомбили ворожі літаки станцію колійову у Хриплині, скинувши до 100 бомб на залізничну дорогу в напрямку Снятин і Надвірна. Бомби зруйнували дощенту... 4 вагони товарних і 2 пасажирських. Дуже пошкоджено будівлі станції і знищено запаси нафти” [5, арк.1]. Для транспортування нафти передусім було необхідно відновити шляхи сполучення. Здійснено заміну залізничних рейок на широкі. Налагоджено роботу автобусного сполучення [12, с.1].

Перебудова економічної структури господарства Станіслава вимагала наявності великої кількості робочої сили. У Радянському Союзі праця була обов'язком кожного громадянина. Головним завданням влади на окупованих територіях стала ліквідація безробіття. Вона здійснювалася шляхом упровадження других змін на виробництві, створення нових посад, уведення в дію підприємств та установ, які припинили своє існування в міжвоєнний період [18, с.272]. Далеко не останнє значення в цьому плані мав перехід на 8-годинний робочий день і семиденний тиждень. У Станіславі таке рішення було прийнято 28 червня 1940 р.: “Згідно з постановою Президії Верховної Ради СРСР про перехід на 8-годинний робочий день та семиденний тиждень і про заборону самовільного виходу робітників і службовців з підприємств та установ Облвиконком постановляє: «Встановити для міськрад... всіх державних і кооперативних установ початок роботи з 9 год. ранку до 17 год. 30 хв. дня з перервою на сніданок з 12 до 12 год. 30 хв»” [13, с.2].

Наступним кроком радянської влади стало запровадження суворої дисципліни на виробництві, яка “прив'язувала” робітника до місця праці й карала за запізнення або неявку на роботу без поважної причини [18, с.273]. Підтвердження цьому часто знаходимо на сторінках газет: “Без поважних причин Ласійчук 29 червня зробив прогул, Корбутяк 8 липня запізнилася на 50 хв. на роботу, а Гершкович 4 липня не вийшла на роботу. За це суд засудив порушників трудової дисципліни на виправно-трудова роботи: Ласійчука – на 4 місяці з відрахуванням 15% зарплати, Корбутяк – на 3 місяці з відрахуванням 20% зарплати, Гершкович – на 3 місяці з відрахуванням 15% зарплати” [16, с.2].

В умовах ліквідації безробіття мало місце масове звільнення польських робітників. У найважчій ситуації опинилися працівники державних установ і так званих вільних професій. Були позбавлені права працювати судді, прокурори, працівники в'язниць, залізничники, листоноші й усі, хто раніше займав керівні посади. Звільнено також адвокатів, ліквідовано право лікарів до здійснення приватного лікування. Їх місця не залежно від кваліфікації займали радянські спеціалісти.

29 січня 1940 р. було введено в дію законодавство, що стосується заробітної плати, пенсій і страхування. Тоді ж була прийнята резолюція “Про винагородження і державне суспільне забезпечення працівників підприємств та установ в західних районах СРСР і УРСР” [19, с.456]. Відповідно до нього середня заробітна плата в 1940 р. становила 331 крб [18, с.277].

У перші місяці окупації найважче було пенсіонерам. Їх хоча й офіційно зареєстрували, але жодних виплат не надавали. 14 грудня 1939 р. прийнято постанову про виплату пенсії пенсіонерам Західної України в її довоєнних розмірах. Умовами отримання пенсії були трудовий стаж і вік (жінки 20 років стажу і вік 55 років, чоловіки, відповідно, 25 і 60 років). Виплати у зв'язку з інвалідністю надавалися чоловікам і жінкам, які пропрацювали щонайменше, відповідно, три та два роки. До робочого стажу зараховувався стаж як з постійних, так і сезонних місць роботи, а також перебування у в'язниці за революційну діяльність у Польщі. Не зараховувалася до трудового стажу робота в поліції, жандармерії та інших схожих службах. Розмір максимальної пенсії для інвалідів першої групи становив 100% їх колишнього заробітку, а для третьої групи – 33%. Загалом розмір пенсії складав 50–60% від останнього доходу [18, с.277].

Основним обтяженням зарплати робітника був податок. Його розміри визначалися постановою від 17 березня 1940 р. Приватні підприємства й ремісники змушені були платити ремісничий податок, а фізичні особи – залежно від доходів. Загалом податок мав прогресивний характер. Люди, які заробляли 150 крб, платили стягнення в розмірі 0,8%, 200 крб – 1,35%, 300 крб – 2%, а 1 000 крб і більше – 4,2% [21, с.172]. Вплив на умови життя мали виплати за світло, воду й газ. Тариф на електрику за кіловат становив 0,25 крб. Плата за 1 м куб. газу в 1939 р. складала 0,22 крб [10, с.1].

Соціальне забезпечення під час радянської окупації було набагато гіршим, ніж у міжвоєнний період. Це пояснюється ліквідацією інституцій, які займалися опікою важ-

кохворих, інвалідів, дітей-сиріт. Щоправда, і надалі виплачувалася різного роду соціальна допомога. Найбільші шанси на її отримання мали великі сім'ї (8–10 дітей). Спеціальна допомога надавалася на термін від 1 до 4 років після народження восьмої дитини. За наявності 8 дітей у сім'ї, виплати були найвищими й становили 4 тис. крб. У реальності допомога не перевищувала 42 крб на одну дитину щомісяця [22, с.290].

Упровадження безплатної й доступної для всіх медицини було головним гаслом радянської влади. Варто підкреслити зростання чисельності різного роду медичних закладів і, водночас, збільшення медичного персоналу [19, с.408]. Упродовж перших місяців існування радянського режиму в Станіславі були відкриті міська поліклініка з 8 відділеннями, де працювало 28 осіб медичного персоналу, та обласний протитуберкульозний диспансер. До кінця 1940 р. населення обслуговували 14 лікарських установ, будинок грудної дитини, 7 амбулаторій, 5 медпунктів на підприємствах, міська санітарна станція. У всіх школах працювали штатні лікарі.

Отже, запровадження радянської системи господарювання спричинило значні зміни в матеріально-побутовому житті всього населення Станіслава загалом і польського зокрема. Масова націоналізація та ліквідація приватного сектору у сфері промисловості та торгівлі погіршили матеріальне становище населення. Зарплати та пенсії, які хоча й почали виплачуватися стабільно, не відповідали зростаючому рівню цін на товари й послуги. Черговим випробуванням стала політика нової влади в галузі праці, пов'язана з масовими звільненнями поляків із попередніх робочих місць. Нічого доброго не принесли реформи охорони здоров'я, оскільки спричинили заборону приватної лікарської практики. Загалом, порівняно з міжвоєнним періодом, можна констатувати погіршення матеріально-побутового життя польського населення Станіслава.

1. В суді // Червоний прапор. – 1940. – № 173. – 1 серп. – С. 2.
2. Державний архів Івано-Франківської області (далі – Держархів Івано-Франківської обл.), ф. 1, оп. 1, спр. 7, арк. 9.
3. Держархів Івано-Франківської обл., ф. 1-П, оп. 1, спр. 6, арк. 86.
4. Там само, спр. 20, арк. 45.
5. Там само, ф. 6, оп. 1, спр. 623, арк. 1.
6. Декларація про націоналізацію банків та великої промисловості Західної України // Червоний прапор. – 1939. – 30 жовт. – С. 2.
7. Державні магазини в Станіславі // Там само. – 1939. – № 36. – 16 листоп. – С. 2.
8. Історія міст і сіл Української РСР : у 26 т. – К., 1974. – Т. 9 : Івано-Франківська область. – 376 с.
9. Нещадно боротися з спекулянтами // Червоний прапор. – 1940. – 13 лип. – С. 2.
10. Об'ява до відборців електроенергії // Там само. – 1939. – 15 жовт. – С. 1.
11. Повідомлення Державного Банку СРСР // Там само. – 1939. – 20 груд. – С. 1.
12. По місту Коломиї // Там само. – 1939. – 6 жовт. – С. 1.
13. Постанова Станіславського Обласного Виконавчого Комітету від 28 червня 1940 р. “Про реалізацію Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р.” // Там само. – 1940. – 6 лип. – С. 2.
14. Поширити виробництво предметів ширвжитку // Там само. – 1940. – 18 лип. – С. 1.
15. Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГДА СБ України / упоряд. В. Даниленко, С. Кокін. – К. : Києво-Могилянська акад., 2009. – 398 с.
16. Суд над порушниками трудової дисципліни // Червоний прапор. – 1940. – 21 лип. – С. 2.
17. Шайкан В. Повсякдення українців у роки німецької окупації. 1941–1944 рр. / В. Шайкан. – К., 2010. – 80 с.
18. Bonusiak W. Polityka ludnościowa i ekonomiczna ZSRR na okupowanych ziemiach polskich w latach 1939–1941. (“Zachodnia Ukraina” i “Zachodnia Białoruś”) / W. Bonusiak. – Rzeszów, 2006. – 474 s.
19. Glowacki A. Sowietci wobec Polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej (1939–1941) / A. Glowacki. – Łódź, 1998. – 695 s.
20. Mazur G. Pokucie w latach Drugiej wojny światowej : położenie ludności, polityka okupantów, działalność podziemia / G. Mazur. – Kraków, 1994. – 208 s.
21. Wirski S. Polityka ZSRR wobec ziem polskich (1939–1941) / S. Wirski ; Instytut Europy Wschodniej. – Warszawa, 1985. – Z. 4. – 287 s.
22. Żaroń P. Ludność polska w Związku Radzieckim w czasie wojny światowej / P. Żaroń. – Warszawa, 1990. – 367 s.

В статье осуществлен анализ условий материально-бытовой жизни польского населения Станислава в 1939–1941 гг. Прослеживается влияние политики национализации на изменения экономического и социального характера. Внедрения советской системы хозяйствования и ликвидация частного сектора повлекли значительное ухудшение материального положения населения по сравнению с межвоенным периодом.

Ключевые слова: поляки, Станислав, советизация, материально-бытовая жизнь.

The article analyzes the conditions of material and community life of Polish population in Stanislaw 1939–1941. The impact of the policy of nationalization on changes in economic and social character are shown. In general, the introduction of the Soviet system of management and liquidation of private sector led to a significant worsening of financial situation of the population compared to the interwar period.

Key words: Polish, Stanislaw, Sovietization, material and domestic life.

УДК 930.2 (477.83/.86)
ББК 63.2 (4 Укр) 624

Тетяна Турчин

УКРАЇНСЬКА ЛЕГАЛЬНА ПРЕСА СТАНІСЛАВЩИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ПРИМУСОВОЇ ПРАЦІ НАСЕЛЕННЯ ПРИКАРПАТТЯ ПІД ЧАС НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ КРАЮ (1941–1944 рр.)

У статті подано характеристику українських періодичних видань, які виходили під час нацистської окупації Станіславщини. Проаналізовано основні групи статей періодичних джерел з проблеми примусової праці українців Прикарпаття. Досліджено агітаційно-пропагандистські методи окупантів, спрямовані на залучення до праці якнайбільшої кількості населення краю.

Ключові слова: періодичні джерела, українська окупаційна преса, нацистська окупація, примусова праця, Прикарпаття.

Одними з найдієвіших засобів інформування жителів дистрикту Галичина під час нацистської окупації краю були українські часописи. Не зважаючи на складну суспільно-політичну ситуацію, у всіх повітових та обласних центрах Галичини українські періодичні видання відновили свою діяльність. На теренах Станіславщини почали виходити “Самостійна Україна”, “Українське слово”, а згодом “Станіславівське слово”, “Вісник Станіславівської Обласної Управи”; Коломиї – “Воля Покуття”, “Останні вісти”; Рогатині – “Рогатинське слово”; Калуші – “Калуський голос”.

Метою статті є дослідження проблеми примусової праці українців Прикарпаття в роки німецької окупації на основі легальної періодичної преси Станіславщини. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: висвітлити німецьку окупаційну політику у сфері пошуку робочої сили, простежити процес розвитку фахового шкільництва в краї на основі публікацій періодичних видань, показати агітаційно-пропагандистські заходи нацистської адміністрації, спрямовані на залучення до праці якнайбільшої кількості населення Прикарпаття.

Радянські вчені не досліджували легальну пресу періоду німецької окупації, звинувачуючи українські часописи в співпраці з окупантами. Процес вивчення періодичних видань українськими вченими розпочався в березні 1993 р., після створення Науково-дослідного центру періодики при Львівській науковій бібліотеці ім. Василя Стефаника АН України. У цьому ж році В.Лизанчук проаналізував частину публікацій станіславської газети “Українське слово” [17]. У 2005 р. була надрукована праця Б.Чернякова “Окупаційна і легальна періодична преса в Україні, 1941–1944: джерела дослідження : бібліографія” [36].

Львівський учений К.Курилишин подав історико-бібліографічні описи та історичну характеристику кожного з 365 українських періодичних видань [16; 17]. Історико-бібліографічне дослідження українських часописів, які виходили в м. Станіслав з 1879 р. до 1944 р., у своїй монографії здійснила М.Галушко [6].